

anri lefevr

marksističkoj estetici

Apsurdno je tražiti u delima prošlosti ili u savremenim delima ilustraciju neke ideologije. Besmisleno je pokušavati da se odredi direktan prelaz ideologije u umetničko delo. U prošlosti često je bilo da su krajnje konfuzne ideologije bile vrlo moćne i da su delovale u oblasti estetike. Moglo bi se čak reći da tu postoji neka vrsta zakona i proporcije: ideologija umetnika bila je utoliko plodnija ukoliko je, kada se uporedi sa ideologijama filozofski obrađenim, bila nejasnija. Prenoseći onoga što je ideološko u oblasti umetnosti, ne može da se vrši direktno...

Za izučavanje razvoja umetnosti marksizam uvodi najelastičniji metod koji je najviše u stanju da uzme u obzir sve aspekte umetničkog dela. Kad se ono odvoji od uslova u kojima je rođeno; njegove uslove, njegov unutarnji život, njegov istorijski život. Marksistički metod je u stanju da uzme u obzir sve objektivne i subjektivne elemente koji spadaju u delo i u njegov život. To je dijalektički metod.

Marksizam ne daje samo metod. On daje, takođe, i osnovne pojmove i shvatanja. Ovi osnovni pojmovi ili shvatanja

se često zaboravljaju, jer se nalaze u Marksovim delima iz mladosti, u delima oko kojih su vođene velike diskusije koje nikada nisu okončane i koje stalno iskrivavaju.

Jedino mi se marksistička teorija umetnosti, tj. primenjanje marksističkog metoda na razvoj umetnosti, čini danas, sposobnom da stvori povezanu estetiku...

Mislim da je marksistička estetika analogna teoriji saznanja. Teorija saznanja proučava razvoj nauke i ne pretenduje da daje pravila naučnicima. Naprotiv, ona proučava otkrića naučnika. Isto tako, marksistička teorija umetnosti proučava razvoj umetnosti. Ona se ne svodi na istoriju umetnosti. I kao što teorija saznanja oslobađa iz istorije saznanja kategorije (zakon, fenomen, suština, itd.), isto tako teorija umetnosti oslobađa estetske kategorije: lepo, zanimljivo, uzvišeno, neobično, privlačno itd. Drugim rečima: marksistička estetika postoji, ali ne postoji marksistička umetnost. Sam pojam „marksističke umetnosti“ je antidijalektička monstroznost koja je inkompetibilna sa samim marksističkim metodom. Ja, uostalom, verujem da će biti više marksističkih estetica.

Jedini kriterijum živog dela je sam život. Gde je tu život? Sta uzbuđuje ljude? Gde je totalna sadržina, kakva je ona? Kritičar može osetiti tu totalnu sadržinu, i postaviti sebi pitanje da li delo odgovara onome što je htelo da izrazi, ili onome što je moglo da izrazi. Ja mislim da je to najdublji kriterijum a koje je, uostalom, i najteže prameniti. Što se tiče čisto estetske ocene, ona ističe mnogobrojne uzore. Kriterijumi se diferenciraju, umnožavaju se, prema kritičarima. U svakom slučaju, čini mi se da oni uvek treba da budu mnogostruki i polivalentni, i da se kritičar i umetnik istovremeno paralizuju, ako se traži jedinstven kriterijum. Pitanje treba razvijati od početne razlike političkog i estetskog kriterijuma: njihovo brkajevo zamrtuje je sve probleme...

Sta je dekadentno? Sta nije dekadentno? To će se znati kroz jedan ili dva veka. Nama je to vrlo teško reći. Dela koja su u Francuskoj ocenjena kao dekadentna, pokazala su da su bila duboka. Ja mislim, naprimer, na delo francuskog romansijera Francois Morijaka...

Postoje progresivna umetnička dela. Postoje revolucionarna umetnička dela. A postoje i umetnička dela velike vrednosti, velika umetnička dela, koja se ne mogu klasirati kao progresivna i revolucionarna, sem da se uključe u ukupnost umetničkog razvoja, shvaćenog kao izraz opšteg razvoja čovečanstva...

Ivo-Lola Ribar

pisma

Najdraža, jedina moja!

Pišući ovo pismo ja se pouzdano nadam — optimista sam, kao i uvek! — da te ono nikada neće stići već da ćemo se nas dvoje videti i uvek ostati zajedno. Jer, ovo pismo je zato i pisano.

U ovom trenutku, kada polazimo u poslednju, odlučnu etapu boja od koga zavisi, pored svega ostalog, i naša lična budućnost i sreća, — želim da ti kažem nekoliko prostih i jednostavnih stvari.

U mom životu postoje samo dve stvari: moja služba našem svetom cilju i moja ljubav prema tebi, najmilija moja. Našu sreću i život smo hteli, nismo, kao ni milioni drugih, mogli ostvariti izolovano, već samo preko naše borbe i naše pobede. I zato su te dve stvari u suštini, u meni samom, jedna.

Znaj, dušo, da si ti jedina koju sam voleo i koju volim. Sanjao sam i sanjam o našoj zajedničkoj sreći — onakvoj kakvu smo želeli, o sreći dostojnoj slobodnih ljudi. To je jedina prava sreća, jedina koju treba želiti.

Ako primiš ovo pismo — ako dakle, ja ne doživim taj veliki čas, nemoj mnogo tugovati, najdraža! U svetu u kome budeš tada živela, naći ćeš, uvek živ, najbolji deo mene samog i svu moju ljubav prema tebi.

Za tebe sam siguran da će tvoj put biti pravi i onakav kakav mora da bude. Na njemu, na putu života, naći ćeš i osvetu i sreću.

Mnogo, mnogo te volim, jedina moja! I želim da nikad ne dobiješ ovo pismo, već da zajedno s tobom dočekamo veliki čas pobede. Želim da te svojom ljubavi učinim onako srećnom kao što to zaslužuješ."

* Ovo pismo je Lola pred odlazak u rat napisao svojoj devojci Slobodi Trajković, studentkinji Beogradskog univerziteta. Nije htelo da se pismo Slobodi odmah preda, nego ga je ostavio u amanet kod jednog svog prijatelja i zamolio ga da pismo uruči Slobodi samo ako on pogine.

Ako tražimo u knjigama kopiju života, sve će to uvek morati da bude blede; jer je drugo životno zbiljanje, a drugo umetnost, iako vitalni produkt. Prava umetnost za mene nema veze sa opisivanjem života: to je materijal iz koga dobivamo u isto vreme manje i daleko više od toga. Ja preporučujem subjektivnost Van Goghovih pejzaža realizmu naturalističkih predela...

Kao što je istina da društvo nije stvoreno radi umetnosti, ni umetnost nije „stvorena“ radi društva, ni radi poboljšanja čovekovog životnog standarda. Umetnost je jedna prirodna stia koja je izbila u konfliktu naših instinkata sa realnošću; i ona služi omogućavanju života za njenog stvarca, i poboljšanja životnog položaja za druge. (Naravno, govorim o pravoj umetnosti, koja ima tu životnu tendenciju, a ne o „čistoj bogodanoj“ umetnosti koja ne postoji). Što su ideje klasa ulazile u umetnost, to je prirodno, ukoliko su uticale na ličnost umetnika, svesno ili nesvesno...

frans mazere

sećanje na domovinu

pisma iz zatvora

roz luksemburg

Breslau, sredinom prosinca 1917

...Ja sam mirna i vedra kao uvek. Jučer sam dugo ležala i bila budna — sada ne mogu nikako zaspati prije i noći, ne moram već u deset sati leći — onda sanjaram o koječemu u mraku. Jučer sam mislila: kako je to čudnovato, da stalno, bez ikakva osobita razloga, živim u nekoj rado-snoj opojenosti. Tako na pr. ležim ovdje u tamnoj ćeliji na kao kamen tvrdoj strunjači, oko mene u kući vlada uobičajena grobna tišina, čovjek se osjeća kao u grobu; kroz prozor se ocrtava na stropu re-fleks svjetiljke, koja čitavu noć gori pred zatvorom! Same se od vremena do vremena izdaleka čuje sasna mliko tut-njava vlaka, koji prolazi, ili sasna blizu ispod prozora ka-šljanje straže, koja u svojim teškim čizmama polagano ko-rača nekoliko koraka, da si razgiba kosti. Pod tim kora-

cima pijesak beznažno škripi. i u tom odzvanjanju sva pustoš i bezizlaznost života u vlačnu tamnu noć. Ovdje ležim mirno, sama, zavijena u mnogostruku crna veša tame, dosade, rop-stva, zime — a pritom mi srce bije od nepojmljive, nepoznate unutarnje radosti, kao da u bli-stavom sunčanom sjaju šetam rascvjetanom livadom. U tami se osmjehujem životu, kao da znam neku čarobnu tajnu, koja kažnjava svako zlo i bijednu laž i kroči po samoj svjetlosti i sreći. Pri tome tražim razlog to-mese veselju, ali ne nalazim ništa i opet se moram smijati sama sebi. Mislim da ta tajna nije ništa drugo nego moj ži-vot sam; duboka noćna tama tako je lijepa i meka kao bar-šun, ako je samo ispravno gledamo. Ako samo znamo ispravno slušati, tada i škripanje via-

žnog pijeska pod polaganim i teškim koracima straže pjeva također jednu malu lijepu pje-smu o životu. U ovakvim ča-sovima mislim na Vas i htjela bih Vam saopćiti ovaj čarobni ključ, da biste i Vi uvijek u svakoj prilici zapuzali ljepotu i radost života, da biste i Vi žitelji u opojenosti i kao da šetate šarenom livadom. Ne mislim na to, da Vas hranim asketstvom i uobraženim rado-stima. Ja Vam priuštavam sve stvarne čulne radosti. Htjela bih Vam k tome još samo do-tomne veselju, ali ne nalazim ništa i opet se moram smijati sama sebi. Mislim da ta tajna nije ništa drugo nego moj ži-vot sam; duboka noćna tama tako je lijepa i meka kao bar-šun, ako je samo ispravno gledamo. Ako samo znamo ispravno slušati, tada i škripanje via-

(Prevela Vera Georgijević)

Salvatore Quasimodo

ANNO DOMINI MCMXLVII

Prestali ste lupati u bubanj
Ritmom smrti na svim obzorjima
Za nosilima priljubljenim uz barjake.
Nanositi rane i suze suosjećanja
U porušenim gradovima razvalina nad razvalinom.
I nitko više ne kliče: „Bože moj,
Zašto si me napustio?“ I ne teče više mlijeko
Ni krv iz prsiju probodenh. I sada
Kad ste skrili lopove med magnolije,
Pustite nam dan bez oružja nad travom
Pri žurnu oduce u protjezanju,
Svježeg lišća trstike med kosom,
Dok orlimo ženu što nas ljubi.
Neka ne odjekne hicem pred noć
Ura zamačenja. Jedan dan, samo
Jedan dan za nas, o gospodari zemlje,
Prije no što se opet poljulja gvožđe i zrak
I jedna nam krotina ne sagori ravno usred čela.

S italijanskog preveo Joja Ricov

(Nastavak sa 4 str.)

zgodne ni lake. Zato što su to širokovi, to je iđdanje glatke evolucione krive linije, a kida-nje je — rana, bol. Međutim, ranjavati je ljudstvo: većina ljudi imaju — naslednu spava-jući bolest, a ljudima koji pa-ud od te bolesti (entropije) — ne sme se dozvoliti da spavaju, inače — tu je poslednji sen, smrt.

Od te iste bolesti pate često umetnici, pisci: da siti zaspie u jednom pronađenom i dva-put usavršenom obliku. I ne-maju snage da sami sebi za-dadu ranu, da prestanu da vole ono što su voleli, a iz poznatih soba koje mirišu na lovorovo lišće i s kojima su se odavno srodili — odu u čisto polje i tamo počnu ispočetka.